

ZBIGNIEW PTASIEWICZ

Państwowa Uczelnia Zawodowa im. Ignacego Mościckiego w Ciechanowie
<https://orcid.org/0000-0002-7242-4254>

Aleksander Kociszewski – historyk, regionalista, działacz kultury

Artykuł zawiera informacje dotyczące dorobku naukowego i popularnonaukowego, a także efektów prowadzonej przez ponad pół wieku działalności społecznej znanego na ziemi ciechanowskiej historyka i regionalisty doktora Aleksandra Kociszewskiego. Badacza epoki napoleońskiej na Mazowszu, współzałożyciela i dyrektora Krajowego Ośrodka Dokumentacji Regionalnych Towarzystw Kultury, wieloletniego prezesa Ciechanowskiego Towarzystwa Naukowego. Opracowanie jest próbą syntezy dokonań Aleksandra Kociszewskiego w 80. rocznicę jego urodzin i 55. rocznicę działalności naukowej¹.

Słowa kluczowe: Aleksander Kociszewski, Ciechanów, Mazowsze, historia, ogólnopolski ruch regionalny, Ciechanowskie Towarzystwo Naukowe

Każdy człowiek w swoim życiu spotyka wielu innych ludzi. Poza bliższą i dalszą rodziną są to najczęściej spotkania przypadkowe. Czasem pojawiają się dłuższe znajomości zawodowe, relacje koleżeńskie, a nawet przyjaźnie. Bywa też, że spotykamy osoby wyjątkowe, które odegrały w naszym życiu społecznym czy zawodowym znaczącą rolę. Wśród wielu osób, z którymi miałem okazję współpracować przez kilka minionych dziesięcioleci, szczególne miejsce zajmuje dr Aleksander Kociszewski.

---

¹ Opracowanie przygotowano na podstawie relacji Aleksandra Kociszewskiego, a także na podstawie materiałów i dokumentów Ciechanowskiego Towarzystwa Naukowego oraz Krajowego Ośrodka Dokumentacji Regionalnych Towarzystw Kultury.

Historyk, badacz dziejów Mazowsza, regionalista. Autor bardzo wielu artykułów naukowych i popularnonaukowych, a także licznych zwartych publikacji, wśród których wymienić należy przede wszystkim *Mazowsze w epoce napoleońskiej* oraz *Dzieje Ciechanowa do 1918 roku*. Dla wielu osób zainteresowanych historią ziemi ciechanowskiej jest niewątpliwie autorytetem. Ma ogromne zasługi w organizowaniu społecznego środowiska naukowego na północnym Mazowszu, a także w utworzeniu w Ciechanowie Krajowego Ośrodka Dokumentacji Regionalnych Towarzystw Kultury, jedynej – jak dotąd – działającej w tym mieście narodowej instytucji kultury, którą kierował przez kilkanaście lat.

Aleksander Leszek Kociszewski urodził się 27 stycznia 1942 r. w podciechanowskim Ujazdowie. Urodził się pod znakiem Wodnika. Gdyby nie wojna, zapewne przyszedłby na świat w Warszawie, gdzie jego rodzice, Jan i Irena z Kolankiewiczów, pracowali w Polskich Zakładach Radiowych na Czerniakowie. Po wojnie rodzice przeprowadzili się do Ciechanowa. Aleksander ukończył tam Szkołę Podstawową nr 5 (wówczas przy ul. Wyzwolenia), a w 1960 r. Liceum Ogólnokształcące (wówczas LO nr 4). Z tego czasu znany był w środowisku ciechanowskim jako lekkoatleta (m.in. posiadacz tzw. Kółek Olimpijskich na Igrzyska w Rzymie i Tokio). Jednak jego karierę sportową przerwała kontuzja.

W 1962 r. ukończył Studium Nauczycielskie w Ciechanowie i rozpoczął studia na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego, gdy profesorami byli tam wówczas najwybitniejsi historycy polscy: Aleksander Gieysztor, Tadeusz Manteuffel, Stanisław Herbst, Stefan Kieniewicz, Juliusz Łukasiewicz, Janusz Woliński, Andrzej Zahorski, Henryk Samsonowicz. Wymieniam tu jedynie tych, z którymi Aleksander Kociszewski miał zaszczyt w przyszłości pracować naukowo. Chyba był dobrym studentem, skoro po III roku otrzymał nagrodę rektora za najlepsze wyniki w nauce. Kilku jego kolegów z roku zostało w przyszłości wykładowcami wyższych uczelni i pracownikami instytutów naukowych. Kilku innych – jak Józef Szaniawski – było później znanych z działalności politycznej. Wielu poznał w trakcie szkolenia wojskowego, prowadzonego wraz ze studentami uczelni artystycznych. Może najwięcej anegdot dostarczył mu wtedy Marek Perepeczko, wówczas student warszawskiej PWST.

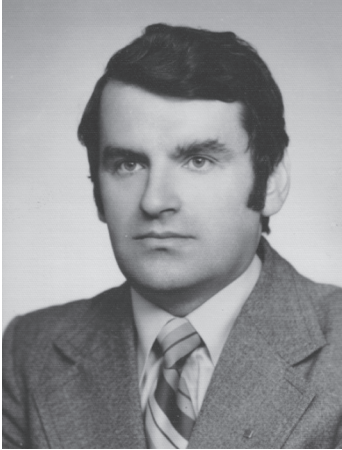
Studia historyczne A. Kociszewski ukończył w 1967 r. w sposób – jak sam twierdzi – dość anegdotyczny. Z uwagi na wielomiesięczny wyjazd prof. A. Zahorskiego (recenzenta jego pracy magisterskiej) do Francji, uzyskał zgodę na obrotę już w kwietniu. Dlatego do końcowych zaliczeń i egzaminów przystępował... kilka tygodni później jako magister, co egzaminatorzy z lubością podkreślali. Rok 1967 jest też niezwykle ważny w jego życiu prywatnym. W sierpniu zawarł związek małżeński z Jadwigą Januszką – studentką V roku rusycystyki Uniwersytetu Warszawskiego. To ostatnie wydarzenie zdecydowało o jego dalszych wyborach zawodowych. Myślał o powrocie do Ciechanowa, rezygnując z asystentury u prof. Ihnatowicza. Ta pozornie karkołomna decyzja zainteresowała prof. Stanisława Herbstą i doc. Stanisława Pazyrę (z pochodzenia ciechanowianina). Naukowcy

ci zajmowali się wówczas organizacją Mazowieckiego Ośrodka Badań Naukowych, mającego na celu likwidację badawczego zapóźnienia tego regionu. Projekt MOBN przewidywał powoływanie terenowych stacji naukowych. Na północnym Mazowszu placówka taka miała początkowo być utworzona w Mławie. Jednak nalegania doc. Pazyry skłoniły prof. Herbstą do decyzji o utworzeniu takiej stacji również w Ciechanowie. Profesor Herbst zaproponował wtedy A. Kociszewskiemu zajęcie się utworzeniem tej placówki.

O organizacji ciechanowskiej stacji naukowej Aleksander Kociszewski zaczął debatować z doc. S. Pazyrą już od maja 1967 r. Problem polegał jednak na tym, że cały Mazowiecki Ośrodek Badań Naukowych był wówczas w stadium organizacji, zakończonym dopiero pod koniec 1968 r. Chcąc zatrzymać kandydata w Ciechanowie, zatrudniono go więc z dniem 1 września 1967 r. w tamtejszej Bibliotece Powiatowej, gdzie miał do dyspozycji jedynie biurko i regał. Wiadomo też było, że wspomniane tu stacje naukowe będą – ze względu na oszczędności – placówkami jednoosobowymi, opierającymi swą pracę głównie na działaniach społecznych. W dniu 24 października tego roku doprowadzono do powołania Komitetu Organizacyjnego ciechanowskiej stacji, wśród jego członków szczególną aktywność wykazali wówczas również: Józef Szymański, Robert Bartołd, a nieco później Stanisław Jerzy Górski. Daleko zaawansowane działania merytoryczne doprowadziły 11 czerwca 1968 r. do powołania Rady Naukowo-Społecznej, której prezesem został J. Szymański, a opiekunem naukowym z ramienia MOBN doc. S. Pazyra. Oznaczało to faktyczne rozpoczęcie działalności Stacji Naukowej w Ciechanowie, co wiązało się z przyznaniem jej pierwszego pomieszczenia w Domu Nauczyciela (11 m²). Formalne otwarcie placówki nastąpiło 7 grudnia 1968 r., a jej faktycznym szefem został A. Kociszewski. Było wówczas oczywiste, że wszelkie prace (również fizyczne) spadały na barki kierownika. Jest to również obecnie codziennością w pracach wielu stowarzyszeń i innych działających społecznie organizacji.

W założeniu organizatorów Stacji Naukowej chciano doprowadzić do powstania w Ciechanowie środowiska twórczego. Dla jej szefa Aleksandra Kociszewskiego warunkiem rzeczywistego podejmowania prac naukowych było przede wszystkim tworzenie zbiorów bibliotecznych i archiwalnych. Dlatego jeszcze przed formalnym otwarciem placówki starał się on organizować jej przyszłą bibliotekę. W chwili otwarcia Stacji Naukowej jej zbiory przekroczyły tysiąc egzemplarzy, by w końcu 1971 r. osiągnąć blisko 4 tys. Był to niewątpliwy sukces A. Kociszewskiego.

W procesie budzenia zainteresowań kulturalno-naukowych wśród mieszkańców Ciechanowa i okolic za najlepszą formę uznano odczyty i spotkania z naukowcami. Organizowano je we współpracy z Domem Nauczyciela i Towarzystwem Miłośników Ziemi Ciechanowskiej. Pod patronatem Uniwersytetu Warszawskiego powołano „Klub Wiedzy i Myśli”, w ramach którego do końca 1972 r. odbyło się 48 spotkań z najwybitniejszymi przedstawicielami nauki. Spotkań, które najczęściej współorganizował i prowadził Aleksander Kociszewski.

**Fot. A. Kociszewski
w 1973 r. po obronie swojej
rozprawy doktorskiej**

Źródło: ze zbiorów A. Kociszewskiego.

Kolejnym rezultatem współpracy z UW były seminaria doktoranckie (organizowane w Ciechanowie od lutego 1969 r.), gromadzące uczestników z powiatów północnego Mazowsza. W lutym 1969 r. seminarium z historii nowożytnej i najnowszej rozpoczął prof. Andrzej Zahorski, w kwietniu tego samego roku seminarium z historii literatury polskiej prof. Janina Kulczycka-Saloni. W następnym roku zorganizowano kolejne dwa seminaria, z językoznawstwa – pod kierunkiem prof. Jana Tokarskiego oraz z wiedzy o regionie pod kierunkiem doc. dr. hab. Stanisława Pazry². W grupie uczestników seminarium doktorskiego prof. A. Zahorskiego doktoraty z historii uzyskali wówczas kolejno: A. Kociszewski, T. Trojanowski, J. Szczepański i J. Barański. Można powiedzieć, że A. Kociszewski był chyba pierwszym, lub jednym z pierwszych, mieszkańców Ciechanowa, który po wojnie uzyskał stopień doktora nauk w zakresie historii.

Ciechanowska Stacja Naukowa już pod koniec lat 60. XX w. zapoczątkowała własną działalność wydawniczą. Przy dużym udziale A. Kociszewskiego przygotowano publikację książki *Millenium Ciechanowa*, pierwszej książki, która ukazała się w okresie powojennym poza Warszawą. Dało to początek kolejnym działaniom, możliwym dzięki pomocy ze strony Jerzego Stanisława Górskiego, kierującego wówczas Ciechanowską Drukarnią Akcydensową. Pamiętać jednak należy, że były to czasy Naczelnego Zarządu Wydawnictw, obowiązkowych recenzji, przydziałów papieru, cenzury wstępnej i wynikowej. Wszystko to skutecznie utrudniało działania Stacji Naukowej, przede wszystkim podejmowanie przez nią „kłopotliwych” tematów. Z czasem ta forma społecznej aktywności naukowej zaczęła być politycznie niewygodna dla ówczesnych miejscowych władz. Odczuł to wtedy A. Kociszewski, zwłaszcza po obronieniu pracy doktorskiej w kwietniu 1973 r.

Sytuacja uległa pewnej poprawie dopiero po utworzeniu województwa ciechanowskiego w 1975 r. Tworzenie klimatu sprzyjającego wówczas rozwojowi kultury było zasługą Jerzego Wierzchowskiego – wojewody, Marii Rutkowskiej – sekretarz KW PZPR i Daniela Cioka – dyrektora Wydziału Kultury i Sztuki. Społeczne działania naukowe zdawały się wtedy służyć integracji nowego obszaru. Doceniona też została działalność naukowa Aleksandra Kociszewskiego, który z dniem 1 czerwca 1975 r. został powołany na stanowisko zastępcy dyrektora Wydziału Kultury i Sztuki (odpowiadał w tym Wydziale za szkolnictwo artystyczne,

² Zob. Z. Ptasiewicz, *Pół wieku społecznej działalności naukowej na ziemi ciechanowskiej*, „Studia Mazowieckie” 2020, nr 1–2, s. 96–97.

muzea, stacje naukowe). Nadal społecznie kierował pracami ciechanowskiej Stacji Naukowej, która awansowała w roku 1977 do rangi Zakładu Naukowego. Ale ambicje naukowe ówczesnych liderów środowiska kultury w Ciechanowie były większe. Dlatego 3 czerwca 1978 r. podjęli decyzję o powołaniu do życia Ciechanowskiego Towarzystwa Naukowego. Pierwszym prezesem CTN wybrano prof. dr. Andrzeja Zahorskiego, który od grudnia 1971 r. (od śmierci S. Pazyry) pełnił również obowiązki opiekuna ciechanowskiego Zakładu Naukowego. Z funkcji prezesa profesor zrezygnował w 1984 r. w związku z wyborem na stanowisko prezesa Polskiego Towarzystwa Historycznego. Nowym prezesem CTN został Jerzy Stanisław Górski. W obydwu pierwszych zarządach tego stowarzyszenia funkcję sekretarza pełnił A. Kociszewski.

Silny związek emocjonalny z Ciechanowem wiązał zawsze Aleksandra Kociszewskiego z pracami zmierzającymi do restytucji tamtejszego zamku. Było to również głównym celem Towarzystwa Miłośników Ziemi Ciechanowskiej i Ciechanowskiego Towarzystwa Naukowego. Z inicjatywy J.S. Górskiego powołano Komitet gromadzący odpowiednie środki. Wśród osób zasłużonych dla realizacji tego przedsięwzięcia było wielu przedstawicieli społecznego środowiska naukowego, również Ciechanowskiego Towarzystwa Naukowego. Wśród nich przede wszystkim Aleksander Kociszewski. Prace archeologiczne i dokumentacyjne prowadzone na zamku w latach 1978–1992, głównie przez CTN, związane były z wydatkowaniem blisko 78 mln zł. Ich początek zbiegł się z powierzeniem A. Kociszewskiemu w 1979 r. funkcji organizatora i dyrektora Muzeum Okręgowego w Ciechanowie. Realizacja programu zamkowego zakładała również zakup eksponatów i lokalu dla tego muzeum.

W drugiej połowie lat 80. zintensyfikowano działania zmierzające do restytucji Zamku Książąt Mazowieckich w Ciechanowie. Wśród kilku projektów dotyczących przyszłości tego obiektu był również zamiar jego pełnej odbudowy. Zyskał poparcie wielu przedstawicieli nauki, m.in. prof. A. Gieysztora. Jak pisał A. Kociszewski, miała temu służyć wizyta w Ciechanowie ówczesnego generalnego konserwatora zabytków prof. W. Zina.

Programem objęto również wówczas pozostałe placówki muzealne. Między innymi poparto ideę budowy pomnika Zygmunta Krasińskiego w Opinogórze, ułatwiając przeprowadzenie konkursu na projekt tego pomnika, m.in. przez wydanie w formie bibliofilskiej tomiku *Opinogóra w wierszach*. Zakres prac naukowych i działań Muzeum Okręgowego, realizowanych w partnerstwie z Ciechanowskim Towarzystwem Naukowym, był ogromny. Koordynował je efektywnie A. Kociszewski. Pozytywistyczne hasło „sami sobie” rozumiano nie w wąskim interesie organizacji, lecz przede wszystkim w perspektywie społecznych korzyści regionu i ziemi ciechanowskiej.

W pierwszej połowie lat 90., w trudnym okresie przemian ustrojowych, los zdecydował o odejściu z grona pierwszych organizatorów i mecenasów życia kulturalnego i naukowego Ciechanowa. Zmarli: Józef Szymański, prof. Jan Trentowski, Wa-

Fot. Zamek w Ciechanowie pod koniec lat 70. XX w.

Źródło: domena publiczna, Wikipedia.

Fot. A. Kociszewski (drugi z lewej) na spotkaniu z prof. W. Zinem (trzeci z lewej) na zamku w Ciechanowie

Źródło: CTN.

claw Pikus, Robert Bartołd. Najboleśniej środowisko odczuło śmierć prof. Andrzeja Zahorskiego, a później Jerzego S. Górskiego – pierwszych liderów Ciechanowskiego Towarzystwa Naukowego. We wrześniu 1989 r. funkcję prezesa CTN powierzono A. Kociszewskiemu. Nieco później (w 1991 r.) Rada Naukowa Mazowieckiego Ośrodka Badań Naukowych powołała go na stanowisko jej przewodniczącego.

Wśród wielu przejawów aktywności A. Kociszewskiego i kierowanego przez niego Ciechanowskiego Towarzystwa Naukowego pod koniec lat 80. było nawiązanie kontaktów środowisk kulturalnych i naukowych Ciechanowa i węgierskiego Kaposvar. W ramach podjętej wtedy współpracy opublikowano w 1986 r. na Węgrzech książkę pod tytułem *Ciechanówi Űzenet (Posłanie od Ciechanowa)*, stanowiącą antologię 400-letniego dorobku literackiego mieszkańców ziemi ciechanowskiej. Wyboru tekstów i not biograficznych dokonał A. Kociszewski z grupą kilku członków CTN. Opracowanie to miało, między innymi, promować na Węgrzech twórczość Zygmunta Krasińskiego (w tłumaczeniu węgierskiego poety Arpada Pappa). To przedsięwzięcie zapoczątkowało wieloletnią współpracę środowisk społeczno-kulturalnych Kaposvar i Ciechanowa. Warto dodać, że trzy lata później – w ramach rewanżu – środowisko ciechanowskie przygotowało promocję książki *Mój kraj Somogy*³.

W pamiętnych latach 80. i 90. XX w. okresem szczególnej aktywności CTN były lata 1983–2000, kiedy stowarzyszenie – głównie dr A. Kociszewski i J.S. Górski⁴ – po złagodzeniu rygorów stanu wojennego zaangażowało się w działalność ogólnopolskiego ruchu towarzystw regionalnych. Przede wszystkim w organizację nowej placówki dokumentującej dorobek regionalnych towarzystw kultury. Na przełomie lat 1982–1983 środowisko ciechanowskie znalazło się w głównym nurcie krajowego, stowarzyszeniowego ruchu regionalnego. Był to rezultat burzliwego Kongresu Regionalnych Towarzystw Kultury w Nowym Sączu (maj 1981), postulującego utworzenie centralnego zbioru wydawnictw regionalnych. Opracowanie tego projektu ówczesne Ministerstwo Kultury i Sztuki powierzyło A. Kociszewskiemu. Rekomendowano jednocześnie powołanie Krajowego Ośrodka Dokumentacji Regionalnych Towarzystw Kultury (KODRTK) i nadanie tej placówce rangi narodowej instytucji kultury.

W krajowym środowisku regionalistów zarekomendowano też jednomyślnie kandydaturę Aleksandra Kociszewskiego na stanowisko dyrektora KODRTK. Natomiast przez pewien czas trwał spór w sprawie lokalizacji tej placówki. Rozważano propozycje Wrocławia, Torunia i Płocka. Ostatecznie, w drodze porozumienia ówczesnego ministra kultury i sztuki prof. Aleksandra Krawczuka z wojewodą ciechanowskim Jerzym Wierzchowskim, wybrano Ciechanów.

Krajowy Ośrodek Dokumentacji Regionalnych Towarzystw Kultury rozpoczął w Ciechanowie działalność 1 września 1983 r. Już 8 września Zarząd Ciechanow-

---

³ Zob. na ten temat m.in. A. Kociszewski, *40 lat badań regionalnych na ziemi ciechanowskiej*, CTN, Ciechanów 2008, s. 39.

⁴ Od 1985 r. byli oni członkami Narodowej Rady Kultury.

Fot. A. Kociszewski (pierwszy z prawej) z grupą pisarzy węgierskich na cmentarzu w Palmirach (1986 r.)

Źródło: ze zbiorów A. Kociszewskiego.

Fot. A. Kociszewski wita ministra kultury i sztuki prof. A. Krawczuka w siedzibie Ciechanowskiego Towarzystwa Naukowego (późniejszej siedzibie również KODRTK)

Źródło: CTN.

skiego Towarzystwa Naukowego, z inicjatywy A. Kociszewskiego, podjął decyzję o objęciu patronatem stowarzyszenia fazy organizacyjnej tego Ośrodka. Ciechanowskie Towarzystwo Naukowe udostępniło mu tymczasowo lokal (w budynku LO) i własne zbiory biblioteczne, rozszerzając zakres współpracy o działania naukowe oraz wydawnicze. W obliczu nowych potrzeb rozwiązania wymagały przede wszystkim sprawy lokalowe. W efekcie osobistego zaangażowania A. Kociszewskiego uzyskano pomieszczenia w budynku przy pl. Piłsudskiego. Był to ciąg pomieszczeń wykorzystywanych wcześniej przez różne sklepy, wymagających remontu i adaptacji do nowych potrzeb.

W kolejnych latach rosła ranga KODRTK jako placówki ogólnopolskiej. Stał się on siedzibą Rady Krajowej Regionalnych Towarzystw Kultury, której wiceprzewodniczącym w 1990 r. został A. Kociszewski. Jest on współautorem Karty Regionalizmu Polskiego (poprzednia pochodziła z 1926 r.), a także współorganizatorem kilkunastu konferencji regionalnych i innych znaczących konferencji krajowych tego środowiska. Między innymi konferencji „Ochrona krajo-brazu kulturowego Polski” (1992 r.); Krajowego Kongresu Kultury Wsi na Jasnej Górze (1997 r.); Konferencji Towarzystw Naukowych w Sali Kolumnowej Sejmu – pod patronatem marszałka Macieja Płażyńskiego (2000 r.); Kongresu Kultury Polskiej (2000 r.) w budynku Teatru Wielkiego w Warszawie (prace przygotowawcze trwały blisko rok).

Jak pisał A. Kociszewski – dyrektor KODRTK – we wszystkich działaniach Rady Krajowej Ruchu Towarzystw Regionalnych⁵ uczestniczyło oficjalnie Ciechanowskie Towarzystwo Naukowe, angażując się nie tylko w sprawy organizacyjne, ale także w większość przedsięwzięć wydawniczych. Jednym ze znaczących efektów angażowania się CTN w działalność merytoryczną Ruchu Towarzystw Regionalnych było opracowanie części *Raportu o stanie kultury wiejskiej w Polsce*, poświęconej północnemu Mazowszu⁶. Raport był przedmiotem obrad Krajowego Kongresu Kultury Wsi (na Jasnej Górze w dniach 20–23 kwietnia 1997 r.). Po tym wydarzeniu Ciechanowskie Towarzystwo Naukowe otrzymało kilka kolejnych zleceń, również badawczych, związanych z tematem *Samodzielność kulturowa wsi i wartości kultury tradycyjnej*. Między innymi opracowanie dokumentacji przyznawanej od kilkunastu lat *Nagrody im. Oskara Kolberga*. W 1997 r. Krajowy Ośrodek Dokumentacji Regionalnych Towarzystw Kultury został oficjalnie

Ryc. Znak graficzny KODRTK (ex libris)

Źródło: ze zbiorów A. Kociszewskiego.

⁵ A. Kociszewski był jej wiceprzewodniczącym. Był również członkiem prezydium Rady Towarzystw Naukowych przy Polskiej Akademii Nauk (w latach 2000–2006).

⁶ Autorstwa A. Kociszewskiego i J. Pełki.

Fot. Aleksander Kociszewski z ks. prof. Józefem Tischnerem, gościem regionalistów na konferencji „Ochrona krajobrazu kulturowego Polski” (Jasna Góra, 1992 r.)

Źródło: ze zbiorów A. Kociszewskiego.

Fot. Aleksander Kociszewski z ks. prymasem Polski kard. Józefem Glempem na ogólnopolskim spotkaniu regionalistów (Warszawa, grudzień 1996 r.)

Źródło: ze zbiorów A. Kociszewskiego.

Fot. Minister kultury i sztuki Zdzisław Podkański informuje o wpisaniu KODRTK w Ciechanowie na listę Narodowych Instytucji Kultury

Źródło: ze zbiorów A. Kociszewskiego.

wpisany na listę narodowych instytucji kultury (obejmujących 28 instytucji krajowych, takich jak Wawel, Zamek Królewski w Warszawie, Teatr Wielki itp.).

W obliczu tej znaczącej, ogólnopolskiej roli Ośrodka, wbrew zgodnej opinii Sejmowej Komisji Kultury, zaskakująca była decyzja ministra Celińskiego z 7 maja 2002 r. o utworzeniu Narodowego Centrum Kultury – w drodze połączenia Centrum Animacji Kultury, Instytutu Dziedzictwa Narodowego i KODRTK. Aleksander Kociszewski nie przyjął wtedy propozycji objęcia stanowiska wicedyrektora Narodowego Centrum Kultury, przystąpił natomiast do tworzenia nowej organizacji o nazwie Ruch Stowarzyszeń Regionalnych RP, której siedziba znalazła się w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

Skutki ministerialnych decyzji o likwidacji KODRTK zaowocowały pomysłem (m.in. A. Kociszewskiego) powołania w jego dotychczasowej siedzibie i jednocześnie siedzibie Ciechanowskiego Towarzystwa Naukowego lokalnej Biblioteki Akademickiej, na mocy zawartego w 2003 r. porozumienia CTN, Wyższej Szkoły Humanistycznej im. A. Gieysztor, Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Ciechanowie, prezydenta miasta Ciechanów oraz Wyższej Szkoły Menadżerskiej (2003). Placówka ta z powodzeniem kontynuowała dawne tradycje badawcze i popularyzatorskie. Jednak na dłuższą metę utrzymanie lokalu i zapewnienie

Fot. A. Kociszewski w czasie jednej z prelekcji w Muzeum Szlachty Mazowieckiej

Źródło: ze zbiorów A. Kociszewskiego.

Fot. A. Kociszewski w czasie wykładu na uroczystości 45-lecia Ciechanowskiego Towarzystwa Naukowego

Źródło: ze zbiorów CTN.

Fot. A. Kociszewski w rozmowie z prof. H. Samsonowiczem na konferencji z okazji jubileuszu 45-lecia CTN

Źródło: CTN.

obsługi bibliotecznej stawało się coraz trudniejsze. W 2011 r. zbiory przekazano na własność miastu, licząc na ich właściwe wykorzystanie i rozwój.

A. Kociszewski przez całe swoje twórcze życie zawodowe równocześnie był niezwykle aktywnym popularyzatorem dziejów Ciechanowa, ziemi ciechanowskiej i Mazowsza. Wygłaszał, najczęściej społecznie, liczne wykłady i prelekcje dla wielu środowisk nie tylko w Ciechanowie, ale także na całym Mazowszu.

Doktor A. Kociszewski był również w latach 1997–2011 wykładowcą w Wyższej Szkole Humanistycznej (następnie Akademii Humanistycznej im. A. Gieysztor). W latach 2007–2013 wykładał także (na stanowisku docenta) w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Ciechanowie. Jest autorem 32 książ-

Ryc. Okładki jednych z najbardziej znaczących książek A. Kociszewskiego

Źródło: CTN.

Fot. A. Kociszewski w czasie wręczenia nagrody im. F. Rajkowskiego (Laur ciechanowski)

Źródło: ze zbiorów A. Kociszewskiego.

żek – m.in. *Mazowsze w epoce napoleońskiej; Pieśnią i Szablą. Rzecz o twórcy hymnu narodowego; Regionalizm mazowiecki; Bitwa pod Pułtuskim; Bitwa pod Gołyminem; Dzieje Sochocina* i około 400 artykułów w pracach zbiorowych i czasopismach.

Był wydawcą i redaktorem 120 książek regionalnych i blisko 100 dotyczących problemów regionalizmu polskiego. Autor rozpraw w 54 książkach krajowych i ośmiu zagranicznych. Był m.in. członkiem Rady Towarzystw Naukowych PAN (2004–2010)), a także Rady Naukowej Ośrodka Studiów Epoki Napoleońskiej. Od 1967 r. jest członkiem Towarzystwa Miłośników Ziemi Ciechanowskiej.

Za tę działalność, za napisanie kilkunastu znakomitych książek poświęconych historii ziemi ciechanowskiej i północnemu Mazowszu, a przede wszystkim za tworzenie oraz współtworzenie w Ciechanowie wielu znaczących, wspomnianych tu już wcześniej organizacji i instytucji kultury, uhonorowany został w 2001 r. tytułem *Ciechanowianin Roku*, otrzymując prestiżową w środowisku nagrodę im. Franciszka Rajkowskiego.

W opinii wielu środowisk społeczno-kulturalnych Ciechanowa i północnego Mazowsza dr Aleksander Kociszewski jest bezsprzecznie jednym z najbardziej zasłużonych obywateli tego miasta.

Wykaz ważniejszych publikacji i redakcji Aleksandra Kociszewskiego (układ chronologiczny)

- *Bitwa pod Pułtuskim 26 grudnia 1806 r.*, „Pięć rzek” 1968, nr 2 (47).
- *Millenium Ciechanowa*. Materiały z sesji naukowo-popularnej w dniach 11 i 12 XII 1965 r. (współred. z S. Pazyrą, R. Bartołem i J. Szymańskim), Ciechanów 1969, ss. 235.
- *Powstanie władzy ludowej i walka o jej utrwalenie*, [w:] A. Zahorski (red.), *Ciechanów w okresie władzy ludowej*, Ciechanów 1970, s. 9–41.
- (Rec.): J. Ptasiński, *Z mazowieckich pól*, Warszawa 1968, „Rocznik Mazowiecki” 1970, t. III, s. 450–453.
- (Rec.): P. Tieremow, *Płonące brzegi*, Warszawa 1967, „Rocznik Mazowiecki” 1970, t. III, s. 459–463.
- (Rec.): I. Gieysztorowa, A. Zahorski, J. Łukasiewicz, *Cztery wieki Mazowsza. Szkice z dziejów 1526–1914*, Warszawa 1968, „Rocznik Mazowiecki” 1972, t. IV, s. 519–524.
- *Badania regionalne na Mazowszu północnym (Wybrane problemy z działalności Stacji Naukowej MOBN w Ciechanowie w latach 1967–1972)*, „Zapiski Ciechanowskie” 1973, t. I, s. 35–53.
- *Docent dr Stanisław Pazyra (7 V 1904–30 XII 1971)*, Aneks do: *Bibliografia prac Stanisława Pazyry*, „Zapiski Ciechanowskie” 1973, t. I, s. 57–70.
- *Maria Zakrzewska-Raniecka (4.III.1881–30. IV.1971)*, „Zapiski Ciechanowskie” 1973, t. I, s. 77–81.

- *Wojna 1806–1807 na Mazowszu w opiniach współczesnych*, „Zapiski Ciechanowskie” 1974, t. II, s. 15–28.
- *Michał Gwiazdowicz (1889–1962)*, „Rocznik Mazowiecki” 1974, t. V, s. 455–476.
- *Rodzina Gwiazdowiczów*, [w:] B. Kobuszewski (red.), *Okręg Płocki 1942–1945. Z walk PPR, GL-AL*, Warszawa 1974, s. 185–200.
- (Rec.): *Rocznik Mazowiecki*, t. V, Warszawa 1974, „Kronika Warszawy” 1974, nr 4/24, s. 81–86.
- *La Mazovie Septentrionale dans les Annees 1806–1813, “Fasciculi historycy”* 1975, nr VIII, s. 23–30.
- (Red. wyd.): S. Pazyra, *Dzieje Ciechanowa i ziemi ciechanowskiej*, Ciechanów 1976, ss. 556.
- *Mazowsze w epoce napoleońskiej*, Ciechanów 1976, ss. 559.
- (Rec.): A. Gieysztor (red.), *Dzieje Płocka*, Płock 1975, „Rocznik Mazowiecki” 1976, t. VI, s. 455–460.
- (Rec.): *Studia i materiały do dziejów ziemi zawkrzeńskiej*, t. 1, Warszawa 1971, „Rocznik Mazowiecki” 1976, t. VI, s. 460–465.
- (Rec.): *Sierpc. Studia i materiały*, t. I, Płock–Sierpc 1972, „Rocznik Mazowiecki” 1976, t. VI, s. 465–469.
- (Rec.): B. Nowicka, *Wyszogród. Zarys dziejów*, Wyszogród 1971, „Rocznik Mazowiecki” 1976, t. VI, s. 469–473.
- *Mikorski Dionizy Gorgoniusz*, PSB [Polski Słownik Biograficzny], t. XXI/1 z. 88, Ossolineum, Wrocław–Warszawa–Kraków 1976, s. 159–160.
- *Mikorski Józef Andrzej*, PSB, t. XXI/1 z. 88, Ossolineum 1976, s. 163–164.
- *Województwo ciechanowskie*, „Zapiski Ciechanowskie” 1977, t. III, s. 5–34.
- *Z dziejów ruchu ludowego na ziemi ciechanowskiej (do r. 1939)*, „Zapiski Ciechanowskie” 1977, t. III, s. 71–103.
- (Rec.): S. Pazyra, *Najstarszy opis Mazowsza Jędrzeja Święcickiego*, Warszawa 1974, s. 276, „Zapiski Ciechanowskie” 1977, t. 3, s. 2.
- *Województwo ciechanowskie*, Ciechanów 1978, ss. 32, mapy.
- *Zamek Książąt Mazowieckich w Ciechanowie*, Ciechanów 1978, ss. 32.
- *Kultura Mazowsza północnego w latach 1918–1978*, Ciechanów 1978, ss. 40.
- *Walka – Męczeństwo – Pamięć. Przewodnik po miejscach pamięci narodowej województwa ciechanowskiego*, Ciechanów 1979, ss. 102.
- [mapa] *Regionalny ruch kulturalny na przykładzie województwa ciechanowskiego*, [w:] *Zarys Historii Polski*, PIW, Warszawa 1979, s. 801.
- „*Dziennik Departamentowy Płocki*” 1810–1815, „Rocznik Mazowiecki” 1979, t. VII, s. 233–243;
- (Rec.): Michał Gwiazdowicz, *Wspomnienia*, Warszawa 1974, „Rocznik Mazowiecki” 1979, t. VII, s. 345–347.
- (Rec.): *Studia i materiały do dziejów Piaseczna i powiatu piaseczyńskiego*, Warszawa 1973, „Rocznik Mazowiecki” 1979, t. VII, s. 347–350.

- *Ciechanów i okolice. Przewodnik, Sport i turystyka*, Warszawa 1980, ss. 88.
- *Drukarnstwo na Mazowszu Ciechanowskim*, Ciechanów 1980, ss. 108.
- *Garwolin w latach 1795–1864*, [w:] E. Markowska (red.), *Garwolin – dzieje miasta i okolicy*, Warszawa 1980, s. 117–138.
- *1200 lat Ciechanowa (wybór dat z dziejów miasta i regionu)*, Ciechanów 1981, ss. 131.
- *Bruno Kiciński (1797–1844)*, „Zapiski Ciechanowskie” 1982, t. IV, s. 41–61.
- (Rec.): S. Herbst, *Potrzeba historii czyli o polskim stylu życia*, Warszawa 1978, „Zapiski Ciechanowskie” 1982, t. IV, s. 141–145.
- *Towarzystwo Miłośników Ziemi Ciechanowskiej*, [w:] *Słownik polskich towarzystw naukowych*, Ossolineum, Wrocław 1982, s. 71–74.
- *Rajmund RembIELiński jako prefekt departamentu pŁockiego*, Ciechanów 1982, ss. 32.
- *Pieśnię i szablę. Rzecz o twórcy hymnu narodowego*, Iskry, Warszawa 1982, ss. 211.
- (Red.): *Dzieje miasta PŁońska*, Ciechanów 1983, s. 174.
- *W granicach Księstwa Warszawskiego i Królestwa Kongresowego. (PŁońsk w latach 1793–1864)*, [w:] *Dzieje miasta PŁońska*, Ciechanów 1983, s. 63–87.
- *Tomasz Kolbe – naczelnik powiatu przasnyskiego w powstaniu styczniowym 1863 r.*, „Zapiski Ciechanowskie” 1983, t. V, s. 63–73.
- *Tajemnica śmierci cara Aleksandra I*, „Zapiski Ciechanowskie” 1983, t. V, s. 105–122.
- *Mazowsze w epoce napoleońskiej*, [wyd. 2], Ciechanów 1984, ss. 533.
- *Ruch robotniczy w latach 1882–1918 na ziemiach Mazowsza Ciechanowskiego*, [w:] *Ruch robotniczy na Mazowszu Ciechanowskim*, Ciechanów 1984, s. 7–34.
- *Drukarnstwo ciechanowskie. Tradycja i współczesność*, Ciechanów 1985, ss. 190.
- *Dzieje Sochocina i dawnego powiatu sąchockiego*, Ciechanów 1985, ss. 213.
- (Red.): *Województwo ciechanowskie*, Ciechanów 1985, s. 213.
- *Środowisko geograficzne*, [w:] *Województwo ciechanowskie*, Ciechanów 1985, s. 11–40.
- *Dziedzictwo przeszłości*, [w:] *Województwo ciechanowskie*, Ciechanów 1985, s. 41–78.
- *Stosunki rosyjsko-pruskie w latach 1801–1807*, „Zapiski Ciechanowskie” 1986, t. VI, s. 33–48.
- *Działalność Ciechanowskiego Towarzystwa Naukowego na rzecz kultury i nauki województwa ciechanowskiego (do 31 XII 1984 r.)*, „Zapiski Ciechanowskie” 1986, t. VI, s. 118–132.
- *Wojny napoleońskie 1806–1813*, [w:] *Z dziejów wojskowych ziem północno-wschodnich Polski*, Białystok 1986, s. 172–187.
- (Lengyel konzultáns): *Ciechanówi űzenet. Antológia*, Kaposvár 1986, s. 140.
- *Dorota története*, [w:] *Ciechanówi űzenet. Antológia*, Kaposvár 1986, s. 106–107.

- *Napóleoni Vigilia 1806-ban*, [w:] *Ciechanówi üzenet. Antológia*, Kaposvár 1986, s. 107–109.
- *Mój kraj Somogy. Somogy dla Ciechanowa*, [współred. z Istvanem Lagzi], Ciechanów–Warszawa–Kaposvár 1988, ss. 142.
- *Barátság – znaczy: Przyjaźń*, [w:] *Mój kraj Somogy. Somogy dla Ciechanowa*, [współred. z Istvanem Lagzi], Ciechanów–Warszawa–Kaposvár 1988, s. 110–129.
- *Stosunki rosyjsko-pruskie w latach 1801–1807* (cz. II), „Zapiski Ciechanowskie” 1989, t. VII, s. 11–25.
- *Felicjan Kozłowski i jego „Dzieje Mazowsza za panowania książąt”*, „Zapiski Ciechanowskie” 1989, t. VII, s. 158–163.
- *Działalność Ciechanowskiego Towarzystwa Naukowego w latach 1985–1987*, „Zapiski Ciechanowskie” 1989, t. VII, s. 188–196.
- *Pod pruską okupacją i w granicach Księstwa Warszawskiego (1795–1815)*, [w:] J. Kazimierski [red.], *Brok i Puszcza Biała. Przeszłość – środowisko geograficzne, kulturowe i przyrodnicze*, Ciechanów 1989, s. 59–83.
- *Rajmund Rembieleński – jako prefekt departamentu plockiego*, [w:] A. Barszczewska-Krupa (red.), *Rajmund Rembieleński – jego czasy i jego współcześni*, Warszawa 1989, s. 33–47.
- *13 [Trzynasty] Pułk Piechoty*, Warszawa 1990, ss. 48.
- *Regionalizm Mazowsza Ciechanowskiego – tradycje i współczesność*, [w:] *Regionalizm polski. Przeszłość i teraźniejszość*, [współred. z S. Dąbrowskim i A. Omelaniukiem], Ciechanów 1990.
- *Spór wokół powstania i upadku zamku w Ciechanowie*, Ciechanów 1990, ss. 110.
- *Katalog medali i odznak polskich regionalnych towarzystw kultury 1906–1988*, [współaut. z B. Kozarską-Orzeszek], Wrocław–Ciechanów 1990, ss. 175.
- *Słynni profesorowie i wychowankowie szkół pułtuskich*, [w:] *Dzieje Gimnazjum i Liceum im. Piotra Skargi w Pułtuskach*, [współred. z J. Szczepańskim i D. Ciokiem], Ciechanów–Pułtusk 1991, s. 208–223.
- [Wstęp, oprac.] *Obraz statystyczny powiatu przasnyskiego sporządzony w roku 1815 przez podprefekta tegoż powiatu F. S. Zielińskiego w Przasnyszu*, Ciechanów 1991, ss. 268.
- *Mazowiecki model regionalnych badań historycznych*, [w:] C. Niedzielski (red.), *O uprawianiu i znaczeniu historii regionalnej*, Ciechanów–Toruń 1991, s. 88–105.
- *IV Kongres Regionalnych Towarzystw Kultury*, [współred. z A. Omelaniukiem i J. Smolarzem], Wrocław–Ciechanów 1991, ss. 170.
- *Bitwa pod Pułtuskim 26 grudnia 1806 r.*, Ciechanów–Pułtusk 1992, ss. 19.
- (Red.): *Obraz statystyczny powiatu przasnyskiego A. N. Leontiewa z 1889 r.*, Przekład [z j. rosyjskiego] i oprac. J. Kociszewska, Ciechanów 1992, s. 188.
- *Od „castrum” do „oppidum”*, „Zapiski Ciechanowskie” 1992, t. VIII, s. 7–28.

- *Konrad II – książę mazowiecko-czerski*, „Zapiski Ciechanowskie” 1992, t. VIII, s. 54–66.
- *Wokół zagłady ciechanowskiego zamku*, „Zapiski Ciechanowskie” 1992, t. VIII, s. 94–103.
- *Regionalizm mazowiecki*, Ciechanów 1993, ss. 279.
- (Red.): *Mazowsze północne w latach walk o niepodległość (1794–1920). Pamięci Profesora Andrzeja Zahorskiego*, Ciechanów 1993, ss. 232.
- *Działania zbrojne na Mazowszu północnym w latach 1794–1831 (Insurekcja Kościuszkowska – Pod znakiem Napoleona – Noc Listopadowa)*, [w:] *Mazowsze północne w latach walk o niepodległość (1794–1920). Pamięci Profesora Andrzeja Zahorskiego*, Ciechanów 1993, s. 5–103.
- *Mazowsza północnego droga do niepodległości (1914–1918)*, [w:] *Mazowsze północne w latach walk o niepodległość 1794–1920*,). *Pamięci Profesora Andrzeja Zahorskiego*, Ciechanów 1993, s. 153–189.
- *Regionalne Towarzystwa Kultury w Polsce (Informator adresowy)*, Ciechanów 1993, ss. 268.
- (Red.): *Powstanie styczniowe na Mazowszu północnym, Studia i materiały z dziejów Powstania Styczniowego*, t. III, Warszawa–Ciechanów 1994, ss. 87.
- „*Poszli nasi w bój bez broni...*” *Zarys działań zbrojnych 1863 r. na Mazowszu północnym*, [w:] *Powstanie Styczniowe na Mazowszu północnym*, Ciechanów 1994, s. 31–50.
- *Tomasz Kolbe – zapomniany bohater Powstania Styczniowego*, [w:] *Powstanie styczniowe na Mazowszu północnym*, Ciechanów 1994, s. 71–85.
- *Regionalizm Mazowsza*, [w:] *Regionalizm polski u progu XXI wieku*, Wrocław 1994, s. 75–84.
- *Działalność Rady Krajowej Regionalnych Towarzystw Kultury w latach 1990–1994. Stan ruchu regionalnego w Polsce (Próba bilansu)*, Wrocław–Ciechanów 1994, ss. 88.
- *Dorobek badawczy i wydawniczy Ciechanowa*, [w:] B. Dymek (red.), *Mazowsze i Podlasie w badaniach historycznych*, Warszawa–Płock 1994, s. 53–58.
- *Karta Regionalizmu Polskiego*, [współaut. z S. Bednarkiem i A. Omelaniukiem], Wrocław 1994.
- *Rola regionalizmu w podtrzymywaniu odrębności regionów kulturowych*, [w:] *Regiony kulturowe a nowa regionalizacja kraju*, (red. J. Damrosz i M. Konopka), Ciechanów 1994, s. 127–135.
- *Rola Ciechanowa w działaniach militarnych 1920 roku*, [w:] *Wojna polsko-bolszewicka 1920 roku na Mazowszu*, (red. A. Koseski i J. Szczepański), Pułtusk 1995, s. 106–116.
- *Podziały terytorialne w dziejach Polski*, [w:] E. Wysocka (red.), *Regionalizm a ustroj państwa polskiego*, Ciechanów 1995, s. 37–60, mapy.
- (Red.): *Rola i znaczenie Ciechanowa w dziejach Mazowsza*, „Zapiski Ciechanowskie” 1995, t. IX, s. 280.

- *Od samodzielności do upadku Rzeczypospolitej (XIII–XVIII w.)*, [w:] *Rola i znaczenie Ciechanowa w dziejach Mazowsza*, Ciechanów 1995, s. 67–136.
- *Rejencja Ciechanowska (Regierungbezirk Zichenau) 1939–1945. Budowa niemieckiego „Lebensraumu” na Mazowszu północnym*, [w:] *Rola i znaczenie Ciechanowa w dziejach Mazowsza*, Ciechanów 1995, s. 161–223.
- *Miejsce Ciechanowa w mazowieckim ruchu naukowym*, [w:] *Rola i znaczenie Ciechanowa w dziejach Mazowsza*, Ciechanów 1995, s. 225–277.
- *Regionalizm Mazowsza Ciechanowskiego*, „*Studia Mazowieckie*” 1995, nr 1–2, s. 211–225.
- *Regionalizm mazowiecki. Rola towarzystw w kształtowaniu świadomości regionalnej*, [w:] *Regionalizm – tradycja i współczesność*, Olsztyn 1995, s. 60–67.
- *Rola towarzystw regionalnych w rozwoju i upowszechnianiu kultury*, [w:] P. Pe trykowski (red.), *Edukacja kulturalna w stowarzyszeniach*, Ciechanów–Toruń 1996, s. 15–22.
- *Regionalizm czy lokalizm w nauczaniu historii*, [w:] *Szkoła a regionalizm*, [współred. z A. Omelaniukiem i ks. W. Pilarczykiem], Ciechanów 1996, s. 111–117;
- *Życie kulturalno-oświatowe Mazowsza Ciechanowskiego*, [w:] *Wieś – Chłopi – Ruch ludowy na północnym Mazowszu w XX wieku*, [współred. J. Szaflik i J. Szczepański], Ciechanów 1996, s. 105–133.
- *Mazowsze Ciechanowskie moja „Mała Ojczyzna”. Szkice z dziejów regionu (do roku 1918)*, [wybór i red. z J. Pełką], Ciechanów 1996, ss. 298.
- *O kulturze na wsi*, [współred. z: A. Omelaniukiem, J. Wojtasiem i S. Słowikiem], Wrocław–Ciechanów 1997, ss. 363.
- *Krajowy Kongres Kultury Wsi*, [współred. z: A. Omelaniukiem, J. Wojtasiem i S. Słowikiem], Wrocław–Ciechanów 1997, ss. 193.
- *Polskie Regiony. Podstawy kulturowe regionalizacji Polski*, [współred. z E. Wysocką i M. Konopką] Ciechanów 1997, ss. 240.
- *Mazowsze Ciechanowskie moja „Mała Ojczyzna”. Szkice z dziejów regionu (od roku 1918)*, [wybór i współred. z J. Pełką] Ciechanów 1997, ss. 442.
- *Raport o stanie kultury wiejskiej w Polsce*, [współaut.] Wrocław 1997, ss. 116.
- *Życie kulturalno-oświatowe Płońska w latach 1865–1914*, [w:] *Płońsk i ziemia płońska w XIX i XX wieku na tle dziejów Mazowsza północnego*, (red. A. Kosecki i J. Szczepański), Płońsk 1998, s. 61–70.
- *Legenda św. Stanisława Kostki a tożsamość regionalna północnego Mazowsza*, [w:] *Regionalizm – Kultura – Kościół*, [współred. z ks. W. Pilarczykiem i A. Omelaniukiem], Ciechanów 1998, s. 106–113.
- *Kultura Mazowsza Ciechanowskiego (1975–1998)*, [współred. z J. Pełką], Ciechanów 1998, ss. 227.
- *Działalność Rady Krajowej Regionalnych Towarzystw Kultury w latach 1994–1998*, Radom–Ciechanów 1998, ss. 170.
- *Tożsamość narodowa a ruch regionalny w Polsce*, [współred. z K. Orzechowskim i A. Omelaniukiem], Ciechanów 1998, ss. 274.

- *Animatorzy małych ojczyzn – życie kulturalne małych ośrodków miejskich Mazowsza (od połowy XIX w.)*, [w:] A. Stawarz (red.), *Mazowieckie miasteczka na przestrzeni wieków. Wybrane zagadnienia rozwoju gospodarczego, społecznego i kulturalnego*, Warszawa 1999, s. 144–162.
- *Książka historyczna w działalności stowarzyszeń regionalnych*, [w:] J. Borzyszkowski (red.), *Region, ludzie a historiografia i tożsamość*, Gdańsk–Ciechanów 1999, s. 25–34.
- *Sochocin na przestrzeni wieków*, Ciechanów–Sochocin 2000, ss. 219.
- *Szlacheckie korzenie kultury Mazowsza Ciechanowskiego*, [w:] *Rola szlachty mazowieckiej w kształtowaniu polskiego krajobrazu kulturowego*, [współred. z A. Koseskim i I. Kotowicz-Borowy], Ciechanów 2000, s. 60–86.
- *La bataille de Pułtusk*, [w:] R. Forycki (red.), *Pułtusk et L'époque Napoléonienne [Pułtusk i epoka napoleońska]*, Pułtusk 2000, s. 39–69.
- *Szlacheckie korzenie regionalizmu mazowieckiego*, [w:] *Regionalizm pomorski. Społeczny ruch regionalny wobec wartości narodowych*, t. II, Szczecin 2000, s. 91–111.
- *Stowarzyszeniowy ruch regionalny w Polsce*, [w:] *Kultura a region*, Łódź 2000, s. 25–33.
- *Rola społecznych ruchów stowarzyszeniowych w kształtowaniu świadomości regionalnej na przykładzie „Zielonych Płuc Polski”*, [w:] Z. Ptasiewicz (red.), *Zielone Płuca Polski, Społeczne uwarunkowania rozwoju i promocji*, Białystok–Ciechanów–Warszawa 2000, s. 51–59.
- „...*Oppidum nostrum Ciechanoviense in alium locum translocare...*”. *W poszukiwaniu początków Ciechanowa*, „Zapiski Ciechanowskie” 2000, t. X, s. 101–141.
- *Szlachta Mazowsza Ciechanowskiego*, „Zapiski Ciechanowskie” 2000, t. X, s. 159–215.
- *Władcy Księstwa Mazowieckiego (1200–1526)*, „Zapiski Ciechanowskie” 2000, t. X, s. 217–230.
- *Regionalizm a perspektywa otwarcia przestrzeni europejskiej*, [w:] *Integracja europejska a regionalizm*, „Wszechnica Mazowiecka” 2001, s. 49–62.
- *Rola stowarzyszeń regionalnych i lokalnych w kształtowaniu tożsamości Mazowsza*, [w:] Z. Ptasiewicz (red.), *Mazowsze – tożsamość i wizerunek regionu*, Ciechanów–Warszawa 2001, s. 59–69.
- *Mazowsze w epoce wojen napoleońskich*, [w:] *Warszawa i Mazowsze w walce o niepodległość kraju w latach 1794–1920*, (red. A. Koseski i A. Stawarz), Warszawa 2001, s. 51–68.
- *Szukanie „portretu własnego”. Historia w działalności towarzystw regionalnych*, (w:) J. Kawalec (red.), *Historia w ruchu regionalnym*, Wrocław 2001, s. 85–96.
- *Poprzednicy – współczesni – kontynuatorzy*, [w:] *...Z Niego my wszyscy. 200 lat Towarzystwa Królewskiego Warszawskiego Przyjaciół Nauk*, [współred. z H. Krajewską i A. Omelaniukiem], Ciechanów 2001, s. 69–96.

- *Regionalizm mazowiecki*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2002, nr 1(8), s. 123–134.
- *Rola Krajowego Ośrodka Dokumentacji Regionalnych Towarzystw Kultury w Ciechanowie w działaniach na rzecz Regionalnego Ruchu Kultury w Polsce*, „Informator KODRTK” 2002, nr 13, s. 11–47.
- *Mazowieckie ślady tradycji napoleońskiej*, [w:] *Dziedzictwo kulturowe Mazowsza*, t. II.: *Sztuka – Literatura – Muzyka – Historia*, Warszawa 2002, s. 157–167.
- *Towarzystwa Regionalne w Polsce 1998–2002. Aktualny stan ruchu regionalnego w Polsce. Krajowy Ośrodek Dokumentacji Regionalnych Towarzystw Kultury 1983–2002. Działalność Rady Krajowej Regionalnych Towarzystw Kultury latach 1998–2002*, Ciechanów–Wrocław–Gorzów Wielkopolski 2002, s. 87.
- *Rola ruchu społeczno-kulturalnego w budowaniu tożsamości regionalnej Mazowsza a integracja europejska*, [w:] *Tożsamość kulturowa regionu w warunkach integracji europejskiej – przykład Mazowsza*, (red. A. Stawarz i A. Kosecki), Warszawa 2003, s. 153–163.
- *Rola stowarzyszeń w kształtowaniu mazowieckiej tożsamości regionalnej*, „Studia Mazowieckie” 2005, nr 1, s. 165–178.
- *Stanisław Pazyra (1904–1971)*, „Studia Mazowieckie” 2005, nr 1, s. 217–222.
- *Bitwa pod Gołyminem 26 grudnia 1806 r.*, Ciechanów–Gołymin 2005, ss. 38.
- *Karty do dziejów zamku*, [w:] *Zamek Księżąt Mazowieckich w Ciechanowie, Wczoraj – dziś – jutro*, Ciechanów 2007, s. 69–111.
- *Robert Bartołd i jego rola w kształtowaniu regionalizmu Mazowsza Ciechanowskiego*, [w:] *Robert Bartołd*, Ciechanów 2007, s. 7–17.
- *Rola szlachty w kształtowaniu społeczności miejskich Mazowsza przełomu XIX/XX w.*, [w:] *Aktywność kulturalno-oświatowa mazowieckich ziemian w XIX i XX wieku*, Ciechanów 2007, s. 41–48.
- *Napoleońska kampania 1806 r. na Mazowszu (Od Czarnowa do Ostrołęki)*, [w:] N. Kasperek (red.), *Dwusetna rocznica bitwy pod Ostrołęką 1807 roku i powstania Księstwa Warszawskiego*, Ostrołęka 2007, s. 15–26.
- *Pod panowaniem pruskim i w czasach napoleońskich. Pułtusk w latach 1795–1815*, [w:] *Pułtusk. Studia i materiały z dziejów miasta i regionu*, t. VII, [red.: J. Szczepański], Pułtusk 2007, s. 103–124.
- *Dorobek badawczy i wydawniczy Ciechanowa. Na początku była Stacja Naukowa MOBN*, „Rocznik Mazowiecki” 2008, t. XX, s. 131–137.
- *Stanisław Pazyra (1904–1971)*, „Rocznik Mazowiecki” 2008, t. XX, s. 122–125.
- *Ciechanowskie Towarzystwo Naukowe. Czterdzieści lat badań regionalnych na historycznym Mazowszu*, „Studia Mazowieckie” 2008, nr 3, s. 151–162.
- *Czterdzieści lat badań regionalnych na ziemi ciechanowskiej*, Ciechanów 2008, ss. 128.
- *Andrzej Zahorski (1923–1992)*, „Studia Mazowieckie” 2011, nr 3–4, s. 145–154.
- *Pod panowaniem pruskim i w Księstwie Warszawskim*, [w:] J. Szczepański (red.), *Dzieje Mazowsza. Lata 1795–1918*, t. III, Pułtusk 2012, s. 27–79.

- *Życie polityczne i kultura Mazowsza w latach 1815–1864*, [w:] J. Szczepański (red.), *Dzieje Mazowsza. Lata 1795–1918*, t. III, Pułtusk 2012, s. 81–145.
- *Powiat przasnyski w „Opisie” Fabiana S. Zielińskiego z 1815 r.*, [w:] *Polska – Mazowsze. Dzieje polityczno-militarne, gospodarka i kultura. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Szczepańskiemu w 65. rocznicę urodzin i 40-lecie pracy naukowej*, Pułtusk 2013, s. 197–205.
- *Powstanie Styczniowe na Mazowszu północnym*, „*Studia Mazowieckie*” 2013, nr 2, s. 56–83.
- *Ciechanowskie Towarzystwo Naukowe – 45 lat społecznej działalności Naukowej*, „*Studia Mazowieckie*” 2013, nr 4, s. 87–115.
- *Powstanie styczniowe na ziemi ciechanowskiej*, [w:] *Powstanie styczniowe na północnym Mazowszu. Tom studiów wydany z okazji 150. rocznicy wybuchu powstania styczniowego*, (red. L. Zygmunt), Ciechanów 2013, s. 83–106.
- *Dzieje Ciechanowa do 1918 roku*, Ciechanów 2015, ss. 540.
- *Pod panowaniem pruskim i w czasach napoleońskich*, [w:] *Dzieje Pułtuska t. II: 1795–1989*, (red. A. Koseski, J. Szczepański), Pułtusk 2017, s. 15–69.
- *Bruno hr. Kiciński w Ojrzeniu*, [w:] *Bruno Dionizy hr. Kiciński poeta, dziennikarz, wydawca*, „*Ciechanowskie Zeszyty Literackie*” 2017, nr 19, s. 25–38.
- *Towarzystwa naukowe na ziemiach polskich w dobie Oświecenia i niewoli narodowej*, „*Studia Mazowieckie*” 2018, nr 1, s. 95–112.
- *Rewir Ciechanowski. Próba ograniczenia mobilności przestrzennej ludności żydowskiej*, [w:] L. Zygmunt (red.), *Żydzi na północnym Mazowszu (1815–1945)*, Ciechanów–Mława 2018, s. 69–84.
- *Mazowsze północne w dobie powstań narodowych 1794–1864*, [w:] *Mazowsza północnego droga do niepodległości*, (red. A. Koseski, J. Szczepański), Pułtusk 2019, s. 31–67.
- *Pod pruskim panowaniem i w epoce napoleońskiej*, [w:] *Dzieje Makowa Mazowieckiego, t. I (do roku 1945)*, (red. J. Szczepański), Maków Mazowiecki–Pułtusk 2019, s. 135–186.
- *Mazowsza północnego wkład w wojnę 1809 r.*, „*Studia Mazowieckie*” 2021, nr 1–2, s. 71–80.

Przedstawiony wykaz prac, zaproponowany przez ich autora, stanowi wybór z pełnego spisu bibliograficznego obejmującego 521 pozycji.

BIBLIOGRAFIA:

Źródła

Materiały, dokumenty i fotografie Ciechanowskiego Towarzystwa Naukowego.

Materiały, dokumenty i fotografie Krajowego Ośrodka Dokumentacji Regionalnych Towarzystw Kultury.

Materiały, dokumenty i fotografie ze zbiorów A. Kociszewskiego.

Opracowania

Kociszewski A., *Czterdzieści lat badań regionalnych na ziemi ciechanowskiej*, Ciechanów 2008.

Ptasiewicz Z., *Pół wieku społecznej działalności naukowej na ziemi ciechanowskiej*, „Studia Mazowieckie” 2020, nr 1–2.

Aleksander Kociszewski – A Historian, Regionalist, and Cultural Activist

Abstract: The article contains information about the academic and popular science achievements as well as the effects of the social activity conducted over a period of half of a century by Aleksander Kociszewski, PhD, a historian and regionalist known in Ciechanów, researcher of the Napoleonic era in Mazovia, co-founder and director of the National Center for Documentation of Regional Cultural Societies, and a long-term president of the Ciechanów Academic Society. The study is an attempt to synthesize the achievements of Aleksander Kociszewski on the 80th anniversary of his birth and the 55th anniversary of his academic activity.

Keywords: Aleksander Kociszewski, Ciechanów, Mazovia, history, national regional movement, Ciechanów Academic Society